

تأملات فرهنگی

احمد رضا بسیج

سرشناسه : بسیج، احمد رضا، ۱۳۴۰-

عنوان و نام پدیدآور : تأملات فرهنگی / احمد رضا بسیج.

مشخصات نشر : شهر کرد: سدره المنتهی، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری : ۱۷۶ ص شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۴۹-۱۲-۸

وضعیت فهرست نویسی : فیا موضوع : فرهنگ

یادداشت : کتابنامه یادداشت : واژه نامه

رده بندی کنگره : ۱۳۸۹ ت ۵ ب ۱ / ۶۲۱ HM

رده بندی دیویی : ۳۰۶ شماره کتابشناسی ملی : ۲۰۹۸۳۷۲

تأملات فرهنگی

نویسنده: احمد رضا بسیج

چاپ: قلم شهر کرد ۱۳۶۱ ۱۳۸۲ ۹۱۳ ۰۰۱ احمدی

شمارگان: ۲۰۰۰

قیمت: ۴۰۰۰۰ ریال

چاپ اول: بهار ۱۳۹۰

ISBN: 978-600-5149-12-8

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۴۹-۱۲-۸

فهرست مطالب صفحه

مقدمه ۱

فصل اول: معانی لغوی و مفهومی فرهنگ ۵

خصوصیات فرهنگ ۱۲

۱. فرهنگ به وجهی عام و به وجهی خاص است ۱۲

۲. فرهنگ به وجهی ثابت و به وجهی متغیر است ۱۲

۳. پذیرش فرهنگ، به وجهی اجباری و به وجهی اختیاری است ۱۳

۴. فرهنگ هم هویت دهنده است و هم هویت مند ۱۴

۵. اساس فرهنگ، فطری، الهی و فراتاریخی است و قبض و بسط آن

بشری و تاریخی ۱۶

فرهنگ و دین ۱۸

وجه مشترک تمام معانی و مفاهیم فرهنگ ۲۰

تقسیم فرهنگ به مادی و معنوی ۲۲

فرهنگ غیر مادی ۲۷

فصل دوم: دسته بندی تعاریف فرهنگ ۳۱

۱. تعریف فرهنگ با تکیه بر تاریخ ۳۷

۲. تعریف فرهنگ با تکیه بر رفتار ۳۹

۳. تعریف فرهنگ با تکیه بر ساخت ۴۴

۴. تعریف فرهنگ با تکیه بر امور روانی ۴۵

۵. تعریف فرهنگ با تکیه بر هنجارها ۴۷

۶. تعریف فرهنگ با تکیه بر عنصر وصف گرایانه ۵۰

۷. تعریف فرهنگ با تکیه بر پرورش و دانش ۵۲

۸. تعریف فرهنگ به عنوان ویژگی موجب تمایز انسان از حیوان ۵۴

۹. تعریف فرهنگ با تکیه بر کارکرد آن ۵۵

فصل سوم: تقسیمات فرهنگ ۵۷

تقسیم فرهنگ به (دینی و غیردینی)، (اسلامی و غربی)،

(توحیدی و غیرتوحیدی) ۵۹

۶۲	۲. فرهنگ پیرو و پیشرو.....
۶۵	۳. تقسیم‌بندی دیگر علامه جعفری از فرهنگ.....
۶۶	الف. فرهنگ رسوبی.....
۶۶	ب. فرهنگ مایع و بی‌رنگ.....
۶۶	ج. فرهنگ خودمحوری یا خود هدفی.....
۶۷	د. فرهنگ خلاق و هدف‌دار.....
۶۸	۴. تقسیم فرهنگ به سنتی و مدرن.....
۷۰	۵. پیش‌بینی فرهنگ جهان در آینده.....
۷۲	۶. کوتاه‌ترین و بلندترین تعریف از فرهنگ.....
۷۳	۷. فرهنگ مضاف و فرهنگ غیر مضاف.....
۷۴	۸. تعریف حداقلی و حداکثری از فرهنگ.....
۷۵	فصل چهارم: تمدن.....
۷۷	۱. معانی لغوی و مفهومی تمدن.....
۸۲	۲. یکی بودن فرهنگ و تمدن.....
۸۳	۳. یکی نبودن فرهنگ و تمدن.....

د تأملات فرهنگی

فصل پنجم: علل اربعه فرهنگ و مهندسی فرهنگی ۸۹

مقدمه ۹۱

علل اربعه‌ی فرهنگ ۹۴

۱. علت فاعلی ۹۴

۲. علت مادی ۹۵

۳. علت صوری ۹۸

۴. علت غایی ۱۰۱

پروژه بودن یا پروسه بودن مهندسی فرهنگی ۱۰۳

فصل ششم: تهاجم فرهنگی ۱۰۷

نگاهی به تاریخ تهاجم فرهنگی در ایران ۱۱۸

نقش روشنفکران بومی در تهاجم فرهنگی غرب ۱۲۵

فصل هفتم: تهاجم نقاب‌دار ۱۳۷

فصل هشتم: تحلیلی بر شورای عالی انقلاب فرهنگی و وظایف بر زمین مانده ۱۵۱

منابع ۱۶۷

اعلام ۱۷۳

مقدمه

فرهنگ از اصلی‌ترین مقولات بشری و بیان‌گر هویت و شخصیت هر ملت و جامعه است. فرهنگ در هر جامعه مانند هوایی است که استنشاق می‌شود. حیات و معاش و زشت و زیبای هر جامعه مربوط به فرهنگ آن جامعه است. و بقاء، دوام، امید و تلاش آنان نیز مربوط به فرهنگ خواهد بود. با این وصف، شمول، معانی، تعاریف و حوزه‌های مطالعاتی بسیاری دارد. تا حدی که حدود ۳۰۰ تعریف از فرهنگ مذکور است.

ایران اسلامی به دلیل برخورداری از غنای فرهنگی متکی بر عقل و خرد، و نقل و سنت دارای ظرفیت‌های ارزشمندی در این حوزه است که تحسین و اقرار دیگران را برانگیخته است.

هر چند استعمار، همسو با تحریف و جعل واقعیت‌های بسیاری در جهان، تلاش نموده و می‌نماید تا خود را برتر و دیگران را فروتر معرفی کند و متأسفانه در برخی موارد بدون توفیق نبوده است، لیکن حقیقت برای همیشه مخفی نمی‌ماند. به هر حال برتر بودن فرهنگ غرب نسبت به فرهنگ شرق به ویژه ایران اسلامی به دلایل بسیار، اندیشه‌ای غلط و ناروا است؛ اما این پیش‌نصواب تبلیغ کسانی است که دوام و بقای خود را در تحریف و قلب واقعیات می‌بینند. این مطلب البته علاوه بر آن که به تعبیر رنه گنون فیلسوف مسلمان فرانسوی تبار قلب واقعیت است، یکی دیگر از نتایج شستشوی حافظه‌ی تاریخی ملت‌ها در اثر استعمار نیز می‌باشد.

انقلاب اسلامی ایران، نه تنها انقلابی سیاسی بود، بلکه مهمتر از آن به همراه خود، فرهنگی را پدید آورد که یکی از علایم آن، اعتماد به نفس و بازیابی خویشتن اسلامی - ایرانی است. یکی از ثمرات این بازیابی، اقدام اندیشمندان و متفکران ایران انقلابی در بازنویسی و بازخوانی همه‌ی مقولات تاریخی، تمدنی و فرهنگی از جمله خود تعریف و تقسیم فرهنگ است. امری که هر چند دیر شروع شد، ولی اتفاقی میمون بوده و بی‌شک در آینده‌ای نه چندان دور، ثمراتی ثمین و عمیق بر فرهنگ اسلام و ایران خواهد گذاشت.

فرهنگ توحیدی، اسلامی، انقلابی و در یک کلام فرهنگ محمدی(ص) که فرهنگ زیربنایی و اصلی جامعه‌ی ایران است، هرگاه از پیرایه‌ها و تهاجم‌های بیگانگان و دشمنان مصون و پیراسته گردد، الگویی برای همه‌ی انسان‌هایی خواهد شد که حق‌جو و حق‌طلب هستند و تعصبات قومی، ملی، قبیله‌ای و منطقه‌ای و آیینی ندارند. مگر رسول گرامی خاتم(ص) در اوج جهالت و توخس بشریت نتوانست تنها با تکیه بر فرهنگ انسان ساز اسلامی آنها را از حسیض ذلت به اوج عزت برساند؟ و مگر مردمان بسیاری امروزه در جهان چشم امید به دستاوردهای فکری، علمی و عملی انقلاب اسلامی ایران ندارند؟

آری باید کوشید تا مایه‌های غنی فرهنگ ایرانی را معرفی کرد و معایب و زشتی‌های بار شده بر آن را شناسایی و اصلاح نمود.

نوشتار حاضر در هشت فصل تنظیم یافته است. فصل اول بیان معانی لغوی و مفهومی فرهنگ است. در این فصل همچنین به بیان خصوصیات فرهنگ و ارتباط آن با دین پرداخته‌ایم.

فصل دوم، دسته‌بندی تعاریف فرهنگ، اعم از غربی و ایرانی است، در این فصل کوشیده‌ایم تا ضمن ارائه نوعی تقسیم‌بندی جدید، تعاریف اندیشمندان کشورمان را نیز بیاوریم. هرچند تعداد آنها به هر دلیلی زیاد

نیست ولی می‌تواند آغازی باشد تا انشاءالله روزی فقط به بیان تعارف اندیشمندان کشور خودمان اقدام کنیم.

فصل سوم، ارائه و معرفی تقسیم‌های فرهنگ است. در این فصل بیشتر نظرات علامه طباطبایی را مطرح نموده و برخی تقسیم‌های دیگر را نیز اضافه کرده‌ایم.

فصل چهارم پیرامون تمدن و معانی لغوی و مفهومی تمدن و تفاوت آن با فرهنگ تألیف شده است.

در فصل پنجم علل اربعه فرهنگ و مفهوم مهندسی فرهنگی را آورده‌ایم. فصل ششم پیرامون تهاجم فرهنگی است که البته مطالب این فصل پیش از این در اثر دیگر همین قلم با عنوان نهضت نرم افزاری علمی به چاپ رسیده است.

فصل هفتم مقاله‌ای است با عنوان تهاجم نقابدار که در بن نوشتار تجدید چاپ می‌گردد و بالاخر فصل هشتم تحلیلی است بر وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی. والله اعلم بالصواب

احمد رضا بسیج

تابستان ۱۳۸۹